

Wurm, der omtales af Adam i I, 55, og som kan antages at være Gorm den Gamle og den Hardegon, som (muligt med dobbeltnavnet Hardeknud Gorm) kom fra Normannia. Dette Normannia skulde da ikke, som hidtil af forskningen antaget, være Normandiet eller Norge, men det dansk besatte East-Anglia og Danelagen, og Hardegon (eller Hardeknud Gorm) være en efterkommer i tredje led efter Guthrum I og altså identisk med Gorm den Gamle.

Fra 934 ophører imidlertid jarl Guthrums og andre jarlers underskrifter i de engelske kongebreve. Dr. Kroman sætter dette ophør ind i en storpolitisk sammenhæng og kæder det til begivenheder i det gamle hjemland, Danmark. I 934 tilføjede kong Henrik Gnupa et stort nederlag, hvorefter Gnupa måtte lade sig døbe og blev gjort skatskyldig til den tyske konge. Det kan være den truende fare fra syd, der har fået de danske stormænd i England til med Gorm at bryde op for at hjælpe moderlandet i en farlig stund, hvor landet måske også forinden havde været underkastet svensk herredømme en tid. Dette nye synspunkt er formentlig bogens mest tankevækkende. Men forfatterens brede kendskab til sit emne giver flere gange i den velskrevne bog læseren stof til overvejelse i det vanskelige problemkompleks.

Erling Albrechtsen

Vikingerne i Franken, Skriftlige kilder fra det 9. århundrede oversat af *Erling Albrechtsen*, Odense Universitetsforlag 1976. 162 sider (med kortbilag).

Erling Albrechtsen har fået den gode idé at supplere de hidtil oversatte tekster om vikingerne med fyldige og meget givende årbogsudtog om deres færden i Franken. I indledningen går han ud fra det nu etablerede faktum, at adskillige årbøger er »samle- og kompilationsrækker« med udfyldninger af senere dato eller ved lån fra beslægtede notater.

Teksterne er enkle og jævne. Der er ikke nogen sproglig ekvilibrisme på færde som den Abbo, der skrev om vikingernes belejring af Paris 885–86. Abbo er dog mere krukket, end godt er, mere leksikoman (for at slå hans egen sprogtone an) end nogen anden. På den anden side var han øjenvidne og skrev få år efter, så han har på denne måde haft en enestående iagttagelseposition.

Trods årbøgernes enkelthed kan der opstå tvivl ved oversættelsen af visse partier. Det er en metodisk erfaring, at to oversættere altid vil give hver sin formulering,¹ men principielt og sagligt begrundede forskelle kan også forekomme. Her skal kun de fire steder fremdrages, som omtaler vikingernes vold- eller befæstningsanlæg og derved har interesse både for arkæologer og historikere, specielt med henblik på mulige paralleller til Trelleborgene. For 882 oversætter Albrechtsen Fulda-annalerne på følgende måde: »Normannerne ... vendte tilbage til deres fæstning, som stod volddækket ved bredden af Maas i Elsloo« med noten: »med glosen *circumsepta* er muligvis fæstningens form som en ringborg antydnet« (s. 109 med n. 67). På latin hedder det: *in suam munitionem, quae circumsepta constabat*. Det skal nok oversættes: »til deres befæstning, som stod omgivet af hegn«, d.v.s. palisader. – Om det andet skriftligt omtalte anlæg foreligger følgende: 885 byggede vikingerne den nordlige lejr i Paris (lige øst for det nuværende Louvre). I sin versificerede beretning *Bella Parisiacae Urbis* skildrer Abbo dette på følgende måde: *castra beatum/ Germanum circa teretum* (glosse derover: *rotundum*) *componere vallis* (glosse derover: *palis*)/ *commixto lapidum cumulo glebisque laborant*. Det kan oversættes: »De ... sled for at bygge en lejr ved St.-Germain-le-Rond med skansepæle og en

¹ Mordet på Kennedy, København 1973, s. 105–06 og 109.

vold, hvor jordklumper var blandet med sten« (bog I vers 174–76). Det kan opfattes som en jordvold beskyttet af sten og kranset af skansepæle. Den blev senere angrebet med ildspåsættelse (vers 606–08), så træværket må have været fremtrædende. – Det tredje anlæg findes igen hos Albrechtsen og er taget fra Fulda-annalerne for året 891: »Normannerne ... satte sig nu ubekymret fast i Louvain nær floden Dyle i et værk, som efter deres skik var omgivet af forskansninger« (s. 112). På latin hedder det: *Nortmanni ... prope fluvio Dyla, loco, qui dicitur Lovonnum, sepibus more eorum munitione coepta securi consederunt*. Det skal nok oversættes: »slog sig trygt ned efter, som de plejede, at have påbegyndt en befæstning med hegn«, d.v.s. palisader. Atter synes træværket fremtrædende. Albrechtsen spørger i en note: »en forløber for senere ringborge som Trelleborg?«, sikkert altfor optimistisk. Det eneste fælles træk i de to sidste anlæg er dog skansepælene eller palisaderne. – Det fjerde anlæg er omtalt af Dudo, der skrev mellem 1015 og 1026 og beskriver et voldsted, som han henfører til Rollo omkring 885(?). Den latinske tekst lyder: *Interim Rollo, et qui cum eo erant, fecerunt sibi munimen et obstaculum in modum castris, munientes se per gyrum avulsæ terræ aggere, locoque portæ relinquentes spatium prolixæ amplitudinis, quod apparet ad tempus usque istius diei*. Det kan oversættes: »Rollo og de, der var sammen med ham, lavede et spærrende værn i form af en borg, idet de forskansede sig ved hjælp af en ringvold af opkastet jord. Og de lod en lang og vid åbning stå som plads til porten. Det kan ses endnu den dag idag«. Bemærkelsesværdig er ordet »ringvold« og eksistensen af anlægget omkring 1020. Det menes at have ligget et stykke øst for Rouen, i Les Damps ved Pont-de-l'Arche mellem Eures og Andelles udmundinger i Seine.² Det ses, at elementer fra Trelleborg-anlæggene genfindes rundt om; snart er det voldformen (hvad der vel er det vigtigste), snart er det anvendelsen af palisadeværk og sten. Men nogen egentlig forgænger for de karakteristiske danske ringborge synes det ikke muligt at påvise i de frankiske kilder.

Hvis der skulle rettes lidt kritik mod Albrechtsens arbejde, måtte det vel være manglen på kendskab til speciallitteratur. Det gælder den udenlandske, hvor der f. eks. i »*Speculum*« I fra 1926 er en afhandling om »The vocabulary of the *Annales Fuldenses*« af C. H. Beeson. Den slags litteratur opregnes i »*Repertorium fontium historiae medii aevi*, II Fontes«, Romæ 1967. Her omtales stof til fem af de syv kilder, oversætteren benytter, mens de to sidste er kommenteret i repertoriets ældre udgaver. Dansk speciallitteratur kunne også være benyttet. I fredsftalen af 811 mellem Karl den Store og kong Hemming af Danmark nævnes ti danske (oversat s. 18). Albrechtsen har ikke bearbejdet dette navnestof. Det uforståelige Hankwin er Hakon, Osfrid fra Skåne er Asfrid, Osfrid med det ejendommelige tilnavn Turdimulo er Asfrid Alk o.s.v. Det kan oplyses via »Danmarks gamle Personnavne, I Fornavne, II Tilnavne«, København 1936–64.

En bagatel kan påpeges. Årbøgerne fra St.-Vaast slutter år 900. Det har lokket oversætteren til følgende ræsonnement: »Annalernes tavshed forinden« (d.v.s. i det spændende årti inden oprettelsen af Normandiet i 911) »kan også tydes som en erkendelse af en indtrådt faktisk tilstand«. Ganske vist er det forsigtigt udtrykt, men der antydes dog en *e silentio*-slutning, som ikke er tilladelig. Årbørgernes forfatter kan være død nævnte år, han kan være hindret i at skrive eller ikke have gidet o.s.v.

Bogen har til sidst en udmærket oversigt over vikingernes angreb og militære foretagender 808–900 samt lister over tributter og gaver og over danske vikingekonger og -høvdinge, som er nævnt i teksterne. Der opregnes personer af dansk kongeslægt og bringes en tavle over karolingerne. Et register danner afslutningen med omtale af personer, steder

² Vikingerne i Paris, Kbh. 1967, s. 88. Om anlægget har noget med Rollo at gøre, er naturligvis ganske usikkert.

og en række sagforhold. Bogen har på denne måde mange indgange for læseren og er i det hele et fortrinligt og let læst supplement til vor vikingetidslitteratur.

Niels Skyum-Nielsen

Corpus nummorum saeculorum IX–XI qui in Suecia reperti sunt. Catalogue of coins from the viking age found in Sweden. Gotland I. Akeböck-Atlingbo. Ediderunt *Brita Malmer, Nils Ludvig Rasmusson* (†), cooperantibus Peter Berghaus, Michael Dolley, Gert Hatz, Vera Hatz, Ulla S. Linder Welin, Gay van der Meer et aliis. Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien. Sthlm.–Lund, Almqvist & Wiksell International 1975. 126,60 sv. kr. – 2. Bäl-Buttle. Lund 1977. 260,00 sv. kr.

Sverige har fra gammel tid haft en lignende lovgivning som Danmark hvad angår »Danefæ« (d.e. »dødt gods«). Ifølge forordning af 1684 skulde slige fundsager tilbydes staten til indløsning. Således er over 150.000 vikingetidsmønter, hovedsagelig arabiske, tyske og angelsaksiske, blevet bevaret i offentlige samlinger, især i Kgl. Myntkabinetet i Stockholm. Den senere rigsantikvar Bror Emil Hildebrand udgav 1846 »Anglosachsiska mynt i Svenska Kongl. Myntkabinetet funna i Sveriges jord«, hvor han beskrev 64 fund og 4.232 eksemplarer. I anden, forøgede udgave 1881 var tallet mere end fordoblet til 10.458 eksemplarer. Professor Carl Johan Tornberg udgav 1848 et tilsvarende arbejde over de arabiske mønter: »Numi cufici Regii Numophylacii Holmiensis«, hvori han beskrev 134 fund, hvori dog indgik de fleste af dem, Hildebrand nævnte. Han skønnede, at der var fundet over 7.000 ex., hvoraf han beskrev 1.514 ex., fordelt på 24 klasser (dynastier). Tilbage blev så den største gruppe fundmønter, de tyske, som endnu 100 år efter ikke havde fået sin bearbejdet. Hermann Dannenberg beklagede i sit standardværk, Die deutschen Münzen der sächsischen und fränkischen Kaiserzeit (Berlin 1876), at han trods gentagne ansøgninger ikke kunde få adgang til de talrige uordnede fund i Stockholm. Dertil kommer de mere fåtallige fundmønter: byzantinske, ungarske, polske, bøhmiske, danske, norske og svenske. De to gamle møntværker af Hildebrand og Tornberg er gode at bruge den dag i dag; men der er kommet overordentlig mange fund til siden, så antallet er sikkert mangedoblet. Rigsantikvaren dr. Bengt Thordeman og førsteantikvaren dr. Nils Ludvig Rasmusson fattede da den storslåede plan at få en række udenlandske sagkyndige til at arbejde med på en udgave af alle de svenske vikingetidsfund, og de fik tilvejebragt de fornødne pengemidler til at bekoste dette jættestore arbejde. Som forløbere for værket udkom 1961 og 1968 »Commentationes de nummis saeculorum IX–XI in Suecia repertis« I–II redigeret af N. L. Rasmusson og L. O. Lagerqvist (denne sidste er i pars secunda ombyttet med Brita Malmer). De indgik i KVHA's Handlingar, antikvariska serien 9. och 19. delen på henholdsvis 377 og 413 sider med et halvhundrede tavler og mange billeder i teksten.

Det store værk lægger ud med den mest givtige provins, Gulland (Gotland), hvorfra $\frac{2}{3}$ af hele materialet hidrører. Man går frem sognevis i alfabetisk orden, og da disse to digre bind kun dækker bogstaverne A og B, er der følgelig langt til vejs ende. Mange mønter i gamle fund blev adspaltet ved bortbytning, salg eller indsmeltning. De kendes følgelig kun fra optegnelser i forskellige arkiver og museer, først og fremmest i Kungl. Myntkabinetet i Stockholm. Der meddeles alle tænkelige oplysninger om de enkelte mønter: vægt, stempelstilling, skader foruden proveniens og fundforhold.

Den ældste lille afdeling af de orientalske mønter er sassanidiske drachmer med indskrifter i Pehlevi. Forsiderne bærer kongens billede, navn og titel, bagsiden Zoroasters ildalter mellem kongens regeringsår og møntstedets navn; men hovedmassen af de orien-